

ZBORNICA ZDRAVSTVENE IN BABIŠKE NEGE SLOVENIJE -
ZVEZA STROKOVNIH DRUŠTEV MEDICINSKIH SESTER,
BABIC IN ZDRAVSTVENIH TEHNIKOV SLOVENIJE

Terminološki slovar osnovnih izrazov v dejavnosti zdravstvene in babiške nege

ZBORNICA ZDRAVSTVENE IN BABIŠKE NEGE SLOVENIJE –
ZVEZA STROKOVNIH DRUŠTEV MEDICINSKIH SESTER,
BABIC IN ZDRAVSTVENIH TEHNIKOV SLOVENIJE

Terminološki slovar osnovnih izrazov v dejavnosti zdravstvene in babiške nege

Delovno gradivo je namenjeno pripravi kandidatov in kandidatk, ki opravljajo preizkus znanja slovenskega strokovnega jezika za zdravstvene delavce in zdravstvene sodelavce v dejavnosti zdravstvene in babiške nege.¹

¹ Delovno gradivo je pripravljeno na podlagi slovarja izrazov v dejavnosti zdravstvene in babiške nege, ki ga je pripravila delovna skupina za terminologijo pri Zbornici zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zvezi strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije (Zbornica – Zveza). V delovni skupini so poleg Aleksandre Saše Horvat in Nevenke Medije občasno sodelovale še članice Nada Vigec, Mirjam Marn, Alenka Krist in Gordana Njenjić. 2023 so strokovni sodelavci Zbornice – Zveze dodali še nekatere nove izraze. Delovno gradivo se bo dopolnjevalo.

Terminološki slovar osnovnih izrazov v dejavnosti zdravstvene in babiške nege

Delovno gradivo

Založnik: Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije
– Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in
zdravstvenih tehnikov Slovenije

Glavna in odgovorna urednica: Monika Ažman

Avtorji: Aleksandra Horvat, Nevenka Medija, Nada Vigec,
Mirjam Marn, Alenka Krist, Gordana Njenjić, Dragica Štromajer,
Andrej Vojnovič, Sanja Arnautović

Oblikovala: Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije –
Zveza strokovnih društev medicinskih sester in babic Slovenije

Ljubljana, 2024

1. spletna verzija

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in
univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 182079747
ISBN 978-961-273-271-4 (PDF)

A

adaptacija – prilagoditev osebe na novonastalo situacijo oz. na novonastale, drugačne razmere: adaptacija pacienta na življenje z boleznijo, adaptacija pacienta po amputaciji uda, adaptacija strokovnjaka **zdravstvene in babiške nege** (v nadaljevanju **ZBN**) na spremenjen način dela

agresiven – nasilen, napadalen človek: npr. verbalno in/ali fizično agresiven pacient, lahko do druge osebe, predmeta ali živali – heteroagresiven, lahko do samega sebe – avtoagresiven; beseda se ne uporablja le v negativnem pomenu, ampak tudi v pozitivnem (glej pod asertiven)

akreditacija – akreditacija zdravstvenih zavodov je formalen postopek, kjer zunanja institucija oceni in presodi, kako zdravstveni zavod izpolnjuje vnaprej pripravljene in objavljene standarde kakovosti in varnosti z namenom nenehnega izboljševanja kakovosti in varnosti zdravstvene obravnave

aktivno poslušanje – dejavno poslušanje: poslušalec (strokovnjak **ZBN**) govorca (pacienta) besedno – z vprašanji in povratnimi informacijami in tudi nebesedno – z mimiko in gestami spodbuja h govoru in mu tako neprestano sporoča, da ga dejansko posluša, sliši in tudi razume, hkrati pa preverja, ali je tudi govorec slišal in razumel njegovo sporočilo; poslušalec mnenj govorca ne presoja in ne vrednoti

akutna bolnišnična obravnava – obsega zdravstvene storitve in stanja, ki zahtevajo sprejem pacienta in nadzor njegovega zdravstvenega stanja v bolnišnici za najmanj 24 ur

algoritem – pravilo, ki določa vrsto in zaporedje aktivnosti zdravstvenih delavcev s ciljem, da bi dosegli največjo možno korist za pacienta; algoritem oživljanja, algoritem ravnanja s pacientom ob sumu na okužbo z virusom gripe H1N1, SARS-CoV-2, algoritem oskrbe novorojenčka po porodu

alternativna medicina, zdravilstvo – nepovezana skupina neortodoksnih postopkov; metode alternativne medicine v nasprotju z metodami v ortodoksni medicini večinoma nimajo dokazanih učinkov; pri izvajanju zdravilske dejavnosti se uporabljajo naslednji zdravilski sistemi (tradicionalno kitajsko zdravilstvo, ajurveda – tradicionalno indijsko zdravilstvo, homeopatija, druga zdravilstva)

ambulanta – javna ali zasebna organizacijska enota zdravstvenega zavoda za zdravstveno varstvo pacientov, ki ne nudi poseljene namestitve; v ambulanto prihajajo pacienti na preglede in/ali zdravljenje običajno od doma, iz lastne potrebe ali po napotilu osebnega zdravnika:

samoplačniška ambulanta – ambulanta za izvajanje splošnih in/ali specialističnih zdravstvenih storitev zunaj sistema javnega zdravstva, v kateri pacient storitve delno ali v celoti plača sam

specialistična ambulanta – ambulanta za izvajanje specialističnih zdravstvenih storitev, namenjena je poglobljeni diagnostiki in zdravljenju bolezni ali bolezenskih stanj ter izvajanju ambulantne rehabilitacije: otorinolaringološka, diabetološka, antirabična, dermatološka ambulanta

splošna ambulanta – ambulanta za izvajanje splošnih zdravstvenih storitev; namenjena je celovitemu in neprekinjenemu zdravstvenemu varstvu prebivalstva

ambulantna obravnava/stik/svetovanje – skupek aktivnosti, ki se nanašajo na obravnavo /pregled/zdravljenje/svetovanje, ki jih opravi zdravnik ali medicinska sestra v prisotnosti zdravnika in so vezane na enega ambulantnega pacienta v času in prostoru, npr. zdravniška ordinacija ali bolnikov dom

ambulantni pacient – oseba, ki je napotena v ambulanto na primarni ravni ali v ambulanto v bolnišnico in uporablja diagnostične in terapevtske storitve, ne zasede pa redne ali posebne bolniške postelje

analiza – sistematična razčlenitev neke enote ali celote na njene sestavne dele: analiza pacientovega psihofizičnega stanja, analiza pacientovih potreb po ZBN, analiza pogojev za izvajanje

aktivnosti ZBN (kader, opremljenost zavoda), analiza teorije zdravstvene nege po Dorothei Orem

anamneza – podatki o pacientu, ki jih pred začetkom zdravstvene obravnave zbere zdravstveni strokovnjak na podlagi pacientovih odgovorov na specifična vprašanja – avtoanamneza – ali odgovorov osebe, ki pacienta pozna, npr. njegovi svojci in/ali drugi zdravstveni strokovnjak – heteroanamneza; anamneza je pomembna za zdravljenje in za izvajanje ZBN:

babiška anamneza – podatki o pacientki (nosečnici, porodnici, otročnici): podatki o nosečnosti, porodu in poporodnem obdobju; podatki o tem, ali je pacientka zanosila po naravni poti ali z medicinsko pomočjo, ali je bil porod dokončan s carskim rezom, ali ima pacientka težave z dojenjem

družinska anamneza – podatki o pojavljanju določenih bolezni v pacientovi družini: pojavljanje rakavih bolezni, srčno-žilnih in drugih kroničnih nenalezljivih bolezni, dednih bolezni in dednih posebnosti

medicinska anamneza – podatki o pacientu, ki so zdravniku v pomoč pri postavitvi medicinske diagnoze: sedanje pacientove zdravstvene težave in bolezni, bolezni, ki jih je prebolel v otroški dobi, njegov življenjski slog, morebitne razvade, starost pacienta

negovalna anamneza – podatki, ki nam povedo, ali pacient premore moč, voljo in znanje za izvajanje temeljnih življenjskih aktivnosti ali ne: podatki, ki nam povedo, ali pacient potrebuje pomoč pri vstajanju ali ne, ali bolnik s sladkorno boleznijo obvlada uravnavanje ravni sladkorja v krvi ali ne, ali je pacient po odpustu iz bolnišnice sposoben samooskrbe ali ne

socialna anamneza – podatki o socialnih razmerah pacienta: razmere v družini, stanovanjske razmere, razmere na delovnem mestu

anketa – pridobivanje, zbiranje odgovorov in/ali mnenj s pomočjo anketnega vprašalnika; anketa je praviloma pisna in anonimna, namenjena ciljni skupini ljudi; je metoda raziskovalnega dela, s pomočjo katere proučujemo predmet raziskave: anketa o prehranjevalnih navadah pacientov, anketa o uporabi hormonske kontracepcije med najstniki, anketa o pojavnosti kajenja med zaposlenimi v zdravstvu

antisuicidalni pakt – dogovor med psihoterapevtom in njegovim pacientom oz. klientom, da le-ta med enim in drugim terapijskim srečanjem ne bo poskušal narediti samomora; če se pacient oz. klient dogovora ne bi mogel držati, se zaveže, da bo poiskal pomoč psihoterapevta oz. drugega strokovnjaka (poišče pomoč pri psihiatru, uporabi telefonski klic v sili idr.)

asertiven – tisti človek, ki izraža, uveljavlja samega sebe; agresiven v pozitivnem pomenu besede: asertiven posameznik (strokovnjak ZBN) uveljavlja svoje pravice ter zadovoljuje svoje potrebe, žlje in hotenja, tako da upošteva tudi druge ljudi (paciente, sodelavce) in jim ne krati uveljavljanja in zadovoljevanja njihovih potreb, hotenj in želja ter ne krši njihovih pravic, vendar jim ne dovoli, da bi kršili njegove pravice in kratili uveljavljanje in zadovoljevanje njegovih potreb, hotenj in želja; v dejavnostih za doseganje svojih ciljev je asertiven posameznik jasen in odločen, svoja ravnanja in odločitve podkrepi z utemeljenimi razlogi in dokazi, do drugih je sočuten, sprejema njihovo drugačnost, zna sklepati kompromise, v posebnih okoliščinah pa se zna svojemu cilju tudi odpovedati

avtonomija – samostojnost, neodvisnost posameznika; avtonomen posameznik se odloča in ravna v skladu s svojim prepričanjem oz. v odločanju in ravnanju ni odvisen od mnenja drugih:

avtonomija pacienta – pacient na podlagi informacij, ki mu jih o zdravstveni obravnavi poda zdravstveni strokovnjak, odloča o le-tej samostojno, v skladu s svojimi prepričanji in neodvisno od mnenja zdravstvenega strokovnjaka; avtonomno odločanje in ravnanje je temeljna pacientova pravica

avtonomija strokovnjaka ZBN – strokovnjak ZBN samostojno, v skladu s svojimi poklicnimi kompetencami ter etičnimi načeli odloča in deluje v dobro pacienta; avtonomija strokovnjaka ZBN ni absolutna, omejena je z avtonomijo pacienta – v etiki skrbi se avtonomija namreč ne razume kot samostojno odločanje strokovnjaka ZBN, pač pa se strokovnjak ZBN odloča na podlagi komunikacije in dogovora s pacientom in z drugimi člani tima

B

babiški tim – monodisciplinarna skupina strokovnjakov s področja babištva; sestavljata ga diplomirana babica in medicinska sestra babica

babištvo – samostojno poklicno področje babic; vključuje skrb za ženske vseh starosti, da se ohrani oziroma vzpostavi njihovo reproductivno in ginekološko zdravje; obravnava ženske med normalno nosečnostjo, porodom in poporodnim obdobjem ter novorojenčka, dojenčka in njihove družine

Biomedicina Slovenica – najobsežnejša bibliografska zbirka strokovnih in znanstvenih člankov iz biomedicinskega področja v Sloveniji

bolečina – lokaliziran, neprijeten do neznosen občutek, povezan s fizičnimi ali duševnimi motnjami v delovanju organizma

bolezen – 1. bolezen ali motnje funkcije telesa ali določenih tkiv, organov, sistemov; bolezen se razlikuje od poškodb v tem, da so poškodbe posledice zunanjih fizičnih ali kemičnih agensov; 2. fiziološka ali psihološka disfunkcija

bolničar-negovalec/bolničarka-negovalka (v nadaljnjem besedilu bolničar-negovalec) je sodelavec v timu zdravstvene nege; zdravstveno nego izvaja večinoma v domovih za starejše in drugih socialnovarstvenih zavodih; bolničar-negovalec ima pridobljeno triletno srednjo poklicno izobrazbo, pripravništvo in strokovni izpit; za samostojno delo mora biti vpisan v register zdravstvene in babiške nege pri Zbornici – Zvezi

bolniška odsotnost – trajna ali začasna odsotnost z dela zaradi bolezni, poškodb pri delu ali zunaj dela, nege ali spremstva bolnega družinskega člana oziroma izolacije

bolnišnica – javni ali zasebni zdravstveni zavod, ki s posteljnimi zmogljivostmi, ustreznim kadrom, opremo in z ustrezno organizacijo dela zagotavlja pacientom zdravljenje in zdravstveno oskrbo:

klinika – temeljna organizacijska enota univerzitetne bolnišnice ali samostojen zdravstveni zavod na terciarni ravni zdravstvenega varstva za najzahtevnejše specialistično ambulantno in bolnišnično zdravljenje; ustanova za znanstvenoraziskovalno in vzgojno-izobraževalno delo: Univerzitetna kirurška klinika v Ljubljani, Univerzitetna ginekološka klinika Ljubljana, Univerzitetna psihiatrična klinika Ljubljana

klinični inštitut – samostojni zdravstveni zavod ali oddelek bolnišnice, ki je namenjen znanstvenemu raziskovanju za potrebe zdravstvenega varstva in univerze (Medicinska fakulteta, Zdravstvena fakulteta), izobraževanju zdravstvenih strokovnjakov ter razvoju zdravstvene stroke; praviloma za izvajanje svoje dejavnosti nima posteljnih zmogljivosti: Klinični inštitut za klinično kemijo in biokemijo UKC Ljubljana, Klinični inštitut za radiologijo UKC Ljubljana, Klinični inštitut za onkologijo Ljubljana

specializirana bolnišnica – javni ali zasebni zdravstveni zavod za zdravljenje in zdravstveno oskrbo pacientov s specifičnimi boleznimi: Psihiatrična bolnišnica Begunje, Bolnišnica Topolšica, Ortopedska bolnišnica Valdoltra

splošna bolnišnica – javni zdravstveni zavod za zdravljenje in zdravstveno oskrbo pacientov določene regije; zagotavlja zdravstvene storitve najmanj s področja interne medicine, kirurgije, pediatrije ter ginekologije in porodništva: Splošna bolnišnica Novo mesto, Splošna bolnišnica Slovenj Gradec, Splošna bolnišnica Ptuj

učna bolnišnica – javni zdravstveni zavod, ki deluje tudi kot učna baza za izobraževanje strokovnjakov ZBN in drugih zdravstvenih delavcev: Splošna bolnišnica Jesenice, Splošna bolnišnica Izola, Splošna bolnišnica Novo mesto

univerzitetna bolnišnica – javni zdravstveni zavod, povezan z univerzo, namenjen najzahtevnejšemu zdravljenju in najzahtevnejši zdravstveni oskrbi pacientov iz vse Slovenije ter izobraževalni in znanstvenoraziskovalni dejavnosti: Univerzitetni klinični center Ljubljana, Univerzitetni klinični center Maribor

bolnišnična okužba – okužba, ki nastane v procesu diagnostike, zdravljenja ali rehabilitacije v bolnišnici ali v drugi zdravstveni

ustanovi, ki izvaja zdravstveno dejavnost, pa tudi v socialno-varstvenem zavodu; o bolnišnični okužbi govorimo, če se bolezenski znaki pri pacientu pojavijo več kot 48 ur po sprejemu v zdravstveno obravnavo in manj kot 48 ur po odpustu; bolnišnična okužba se prenaša s posrednim ali z neposrednim stikom s povzročiteljem okužbe: npr. okužba rane z M.R.S.A (proti meticilinu odporni *Staphylococcus aureus*), okužba sečnega mehurja z *E.coli* (*Escherichia coli*), okužba krvi z V.R.E. (*Vancomycin* rezistentni enterokok)

bolnišnično zdravljenje – hospitalizacija; zdravstvena obravnava pacienta na enem ali več oddelkih bolnišnice, ki se začne s sprejemom in po končanem zdravljenju konča z odpustom, premestitvijo v drugo zdravstveno organizacijo ali s smrtjo

C

cepljenje – medicinski postopek, s katerim aktiviramo imunski odgovor osebe/pacienta z vnosom živih oslavljenih mikrobov, uničenih mikrobov, posameznih mikrobnih molekul ali mRNA cepivi z namenom ustvarjanja odpornosti

certifikacija – postopek, s katerim neodvisna institucija pisno zagotovi, da je proizvod, proces ali storitev v skladu s specifičnimi zahtevami

certifikat – listina, s katero se potrjuje, da so dosežene zadostne zmožnosti (sposobnosti in pogoji) za opravljanje določenega dela

cilj – želeno prihodnje stanje, za katero odločevalec po lastnih ali drugih merilih presodi, da bi ga bilo vredno doseči

CINDI (**C**ountrywide **I**ntegrated **N**oncommunicable **D**iseases **I**ntervention **P**rogramme) – mednarodni integrirani interventni program za preprečevanje kroničnih bolezni; državni program promocije zdravja in preprečevanja srčno-žilnih obolenj in drugih kroničnih nenalezljivih bolezni; v sklopu SZO deluje od leta 1984, v Sloveniji deluje od leta 1990

Č

čakalna doba – pričakovano obdobje od vpisa v čakalni seznam do dejanskega začetka zdravljenja, izražena v dnevih ali mesecih

čakalni čas – razlika med vnaprej dogovorjenim časom začetka izvedbe zdravstvene storitve in njenim dejanskim začetkom, izražena v minutah

čakalni seznam – elektronsko ali ročno vodena zbirka podatkov o vrstnem redu zaporedno vpisanih pacientov, ki čakajo na zdravljenje oziroma na uveljavitev pravice do zdravstvene storitve

častno razsodišče – samostojni dvostopenjski organ Zbornice – Zveze, ki ugotavlja, obravnava in razsoja kršitve Kodeksa etike v zdravstveni negi in oskrbi, Kodeksa etike za babice Slovenije, Statuta Zbornice – Zveze ter druge nepravilnosti pri izvajanju ZBN

D

dejavniki tveganja – rizični dejavniki, ki povečujejo verjetnost nastanka zdravstvenih težav oz. bolezni, ki jih lahko preprečimo: kajenje – dejavnik tveganja za razvoj pljučnega raka; fizična neaktivnost in nezdrava prehrana – dejavnika tveganja za srčno-žilne bolezni; uživanje psihoaktivnih snovi v času nosečnosti – dejavnik tveganja za nepravilen razvoj ploda (Nasprotni dejavnikom tveganja so varovalni oz. zaščitni ali protektivni dejavniki, ki ugodno vplivajo na zdravje in zmanjšujejo verjetnost nastanka bolezni: redna telesna aktivnost za preprečitev srčno-žilnih bolezni, uravnotežena zdrava prehrana za preprečitev debelosti)

deontologija – na etiki temelječi predpisi, ki urejajo dolžnosti določenega stanu oz. poklica: npr. medicinska deontologija, pravna deontologija

dieta – prehrana, ki pacientu ohranja zdravje oz. mu ga povrne in zdravi določene bolezni oz. jih prepreči; dieto pacientu glede na naravo njegove bolezni predpiše zdravnik v sodelovanju z dietetikom, ki določi ustrezno sestavo, količino in število obrokov ter način njihove priprave: dieta za paciente z boleznimi srca, dieta za paciente z boleznimi ledvic, shujševalna dieta

diplomirana babica/diplomirani babičar – (v nadaljnjem besedilu diplomirana babica) je nosilka babiške nege; ima zaključen prvostopenjski (visokošolski) študijski program babištva; babištvo je poklicno področje, ki obravnava ženske med normalno nosečnostjo, porodom, poporodnim obdobjem ter novorojenčka in dojenčka s ciljem, da se ohrani oziroma doseže najboljše zdravje družine; posega pa tudi na določena področja reprodukcije, porodništva, ginekologije, neonatologije, socialnih ved, zdraviliške dejavnosti, javnega zdravja, etike ... za samostojno delo mora biti diplomirana babica vpisana v register pri Zbornici – Zvezi in mora imeti veljavno licenco za samostojno opravljanje babiške nege

diplomirana medicinska sestra/diplomirani zdravstvenik – (v nadaljnjem besedilu diplomirana medicinska sestra) je nosilka zdravstvene nege v timu zdravstvene nege in zdravstvenem timu; ima zaključen prvostopenjski (visokošolski) študijski program zdravstvena nega; ugotavlja potrebe po zdravstveni negi, postavlja cilje celostnega pristopa do pacienta, zdravstveno nego načrtuje, izvaja, vrednoti in dokumentira; pri tem vključuje sodelavce v timu zdravstvene nege in zdravstvenem timu; za samostojno delo mora biti vpisana v register pri Zbornici – Zvezi in mora imeti veljavno licenco za samostojno opravljanje zdravstvene nege

diskriminacija pacientov – neželjeno in nedopustno razlikovanje pacientov strokovnjakov ZBN in njihovih sodelavcev; omejevanje ali izključevanje enega ali več pacientov v korist drugega oz. drugih; diskriminacija izvira iz neupoštevanja oz. kršenja etičnih načel; pacienti so diskriminirani zaradi svojega spola, rase, barve kože, starosti, verskega ali političnega prepričanja, spolne usmerjenosti in iz drugih razlogov

dogodek – 1. samostojni, jasno definiran dogodek, ki se da presoditi; 2. kateri koli odklon od običajne zdravstvene prakse,

ki pacientu škodi ali predstavlja tveganje za škodo; vključuje napake, preprečljive škodljive dogodke in nevarnosti; 3. nekaj, kar se zgodi pacientu ali vključuje pacienta

dojenček – otrok do prvega leta starosti

doktrina dela – znanstveni nauk oz. znanstvena teorija dela; teoretična vodila za ustrezno izvajanje aktivnosti ZBN v praksi

dokumentiranje – sistem pisnega zbiranja, urejanja, prenašanja, zapisovanja in uporabe informacij/podatkov; z dokumentiranjem in poročanjem se prenašajo informacije o zdravstvenem stanju pacienta in o intervencijah, ki so usmerjene v doseganje pacientovih ciljev; dokumentacija je pravni dokument v sodnem postopku

dokumentacija zdravstvene nege – kontinuiran zapis o izvedbi vseh faz procesa zdravstvene nege glede na strokovna dognanja, smernice, protokole in standarde zdravstvene nege; z dokumentiranjem v zdravstveni negi tako zagotavljamo zapis o vseh bistvenih spremembah pacientovega stanja in odstopanja glede na predviden načrt zdravstvene nege ter učinkovitost izvedenih aktivnosti

dolgotrajna oskrba – predstavlja niz ukrepov, storitev in aktivnosti, namenjenih osebam, ki so zaradi posledic bolezni, starostne oslabelosti, poškodb, invalidnosti, pomanjkanja ali izgube intelektualnih sposobnosti v daljšem časovnem obdobju, ki ni krajše od treh mesecev ali trajno odvisne od pomoči drugih oseb pri opravljanju osnovnih in podpornih dnevnih opravil

dom starejših občanov – javni ali zasebni socialnovarstveni zavod za dolgotrajno ali začasno nastanitev, zdravstveno nego in oskrbo starostnikov, izjemoma tudi drugih ciljnih skupin prebivalstva, ki zaradi različnih vzrokov ne morejo skrbeti zase v celoti, npr. invalidi in drugi: Dom starejših na Fari Prevalje, Dom starejših občanov Fužine, Dom upokoencev Danice Vogrinec Maribor

donošenček – novorojenček, rojen med 37. in 42. dopolnjenim tednom gestacijske starosti

DORA – državni, organizirani program presejanja, namenjen zgodnjemu odkrivanju raka dojk pri ženskah po 50. letu starosti; metoda presejanja je mamografija oz. rentgensko slikanje dojk

drugo mnenje – je mnenje enega ali več drugih zdravnikov o oceni nekega zdravstvenega stanja oziroma predvidenem postopku zdravstvene obravnave pacienta, ki potrdi, ovrže ali spremeni oceno določenega zdravstvenega stanja oziroma predviden postopek zdravstvene obravnave pacienta, ki ga izvaja lečeči zdravnik

E

EMA – European Midwifery Association, Evropska babiška zveza – neprofitna in nevladna organizacija, sestavljena iz strokovnih združenj in organizacij babic in babičarjev iz držav članic Evropske unije, Evropskega gospodarskega prostora in držav kandidat za vstop v Evropsko unijo. Zveza postavlja minimalne standarde za področje BN, organizira za svoje člane stalna strokovna izobraževanja ter pomembno in dejavno prispeva k zdravstveni politiki v Evropi; babice in babičarji si na srečanjih v okviru EME izmenjujejo izkušnje in razpravljajo o temah, povezanih z babištvom in reproduktivnim zdravjem žensk; Slovenija je polnopravna članica EME od leta 2004

empatija – zmožnost posameznika, da zazna občutja druge osebe na podoben način, kot čuti oseba sama, ne da bi se z njo poistovetil; zmožnost strokovnjaka ZBN, da zazna pacientova občutja in težave, ne da bi se s pacientom poistovetil oz. njegova občutja in njegove težave prevzel nase; ena od pomembnih lastnosti oz. sposobnosti, ki jih mora imeti strokovnjak ZBN, da lahko svoje delo profesionalno opravlja

enota intenzivne terapije – organizacijska enota bolnišnice, namenjena najzahtevnejšemu zdravljenju življenjsko ogroženih pacientov

enota intenzivne zdravstvene nege – organizacijska enota oddelka bolnišnice ali bolnišnična organizacijska enota, v kateri se izvaja intenzivna zdravstvena nega

enterostomalni terapevt/enterostomalna terapevtka – diplomirani zdravstvenik ali diplomirana medicinska sestra, posebej usposobljen oz. usposobljena za obravnavo pacientov z različnimi vrstami stom, fistul, poškodb zaradi pritiska in drugih kroničnih ran ter za obravnavo pacientov z inkontinenco

etika – pravnost, moralni nauk; filozofska disciplina, ki obravnava človeška ravnanja glede na dobro in zlo; sistem načel o pravnih dolžnostih ljudi (do bližnjega, družine, družbe); v okviru etike se v stroki ZBN srečujemo z naslednjimi pojmi:

etična dilema – težka izbira med dvema možnostma ravnanja oz. težka odločitev za eno izmed njiju; praviloma nobena izmed odločitev ne prispeva k zadovoljujoči rešitvi problema; strokovnjak ZBN na osnovi svojega znanja in izkušenj izbere tisto rešitev, ki prinaša manjše zlo;

etična komisija – multidisciplinarna skupina strokovnjakov, ki presoja etičnost predloga raziskave in njen potek ter preverja skladnost postopkov raziskave z zakonskimi in etičnimi predpisi; zdravstveni strokovnjaki morajo za raziskavo, v katero so vključeni pacienti in/ali njihovi svojci, pridobiti soglasje etične komisije;

etično načelo – načelo, vodilo etičnega odločanja in ravnanja; etična načela, ki jih morajo strokovnjaki ZBN pri delu s pacienti upoštevati in se po njih ravnati, opredeljujeta Kodeks etike medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov Slovenije ter Kodeks etike za babice Slovenije;

etika skrbi – filozofska disciplina, teorija stroke ZBN, ki opredeljuje skrb strokovnjakov ZBN za pacienta v najširšem pomenu besede (zadovoljevanje pacientovih telesnih, duhovnih, psihičnih in socialnih potreb); etika skrbi je etika odnosa med osebo, ki skrb daje, in osebo, ki skrb prejema; zaobjema vse aktivnosti strokovnjakov ZBN, katerih cilj je pacientova dobrobit oz. njegovo dobro;

etika vrlin – teorija stroke ZBN, ki opredeljuje pozitivne značajske lastnosti strokovnjakov ZBN – poštenost, pravičnost, dobroto, zanesljivost, pogumnost idr. povsod in do vseh;

poklicna etika – poklicna nrvnost, poklicni moralni nauk; usmerja odločanje, delovanje, ravnanje in vedenje strokovnjakov ZBN na delovnem mestu pa tudi zunaj njega; določata jo Kodeks etike medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov Slovenije ter Kodeks etike za babice Slovenije

e-zdravje – splošna uporaba informacijskih in komunikacijskih tehnologij pri preprečevanju, diagnosticiranju, zdravljenju in spremljanju bolezni ter pri odločanju o zdravju in načinu življenja; obsega sodelovanje med pacienti in izvajalci zdravstvenih storitev, prenos podatkov med ustanovami in medsebojno obveščanje pacientov in zdravstvenih delavcev; zajema tudi zdravstvene informacijske mreže, elektronske zdravstvene kartoteke, telemedicino in komunikacijske sisteme za nadzor zdravstvenega stanja, ki jih pacienti imajo na telesu

F

fetalna smrt – smrt ploda ali pa tudi zarodka pred rojstvom

fertilnost – rodnost; število živorojenih otrok na 1000 žensk v rodnem obdobju (od 15. do 49. leta starosti) v določenem času in na določenem geografskem območju

G

gestacija – nosečnost (tudi gravidnost)

gestacijska starost – starost zarodka in ploda kadarkoli v času nosečnosti

glavna dejavnost poslovnega subjekta – je tista dejavnost, ki je registrirana oziroma določena s predpisom ali z aktom o ustanovitvi; če poslovni subjekt opravlja eno samo dejavnost, je ta njegova glavna dejavnost; če poslovni subjekt opravlja več dejavnosti, je njegova glavna dejavnost tista, s katero ustvarja največji delež dodane vrednosti

H

handling – prijemi za spodbujanje ali pospeševanje normalnega psihomotoričnega razvoja pri otroku ali tudi pri pacientu z nevrološkimi obolenji ali poškodbami; sprva izvajajo prijeme zdravstveni strokovnjaki, kasneje pa tudi otrokovi oz. pacientovi svojci po navodilu zdravstvenih strokovnjakov

hospitalizacija – sprejem pacienta v bolnišnico in njegovo zdravljenje v bolnišnici; zdravstvena oskrba pacienta v posteljni enoti bolnišnice

hospitalizem – reakcija pacienta na dlje časa trajajoče bivanje v bolnišnici oz. v drugem zdravstvenosocialnem zavodu, ki se pri pacientu izrazi v obliki fizičnih in/ali duševnih motenj; hospitalizem je pogostejši pri otrocih – zlasti v prvem letu starosti – kot posledica iztrganja iz domačega okolja in ločitve od matere oz. staršev:

duševni hospitalizem – motnje vedenja, brezbržnost, zavračanje sodelovanja pri zdravljenju;

fizični hospitalizem – nehotni gibi telesa in okončin, otrokovo ponovno mokrenje, potem ko je že osvojil opravljanje male potrebe na kahlICI ali stranišču, kontrakture – skrčenost in oslabelost mišic, poškodba zaradi pritiska

hospitalizirani pacient – pacient, sprejet v bolnišnico zaradi zdravstvene obravnave

incident (glej tudi neželeni dogodek, varnostni odklon) – 1. dogodek ali okoliščina, ki bi lahko ali pa je pripeljala do nenamerne in/ali nepotrebne škode osebi; 2. vsak odklon od običajne zdravstvene obravnave, ki je povzročil škodo pacientu ali je predstavljal tveganje za škodo; vsebuje napake, škodljive dogodke, ki bi se lahko preprečili in nesreče

incidenca – število na novo odkritih pacientov z določeno boleznijo v določenem časovnem obdobju in v določeni skupini prebivalcev, npr. incidenca raka na dojki pri ženskah je število vseh na novo odkritih pacientk z rakom na dojki v enem koledarskem letu

indikacija – potreba po, razlog za uvedbo določenih zdravstvenih in negovalnih intervencij, ki jih na osnovi indecev – pacientovih bolezenskih znakov in okoliščin – izvedejo zdravstveni strokovnjaki

izvajalec zdravstvene dejavnosti – je javni zdravstveni zavod in druga pravna ali fizična oseba, ki opravlja zdravstveno dejavnost v skladu z zakonom, ki ureja zdravstveno dejavnost

izvajalec zdravstvene in babiške nege – je zdravstveni delavec v dejavnosti zdravstvene in babiške nege (npr. bolničar-negovalec, tehnik zdravstvene nege, diplomirana medicinska sestra, diplomirana babica)

intenzivna zdravstvena nega – nepretrgana, obsežnejša in zahtevnejša zdravstvena nega tistih pacientov, ki pri zadovoljevanju svojih temeljnih življenjskih aktivnosti potrebujejo delno ali popolno strokovno pomoč; strokovnjaki zdravstvene nege imajo ob pomoči ustreznih medicinskih naprav nad pacienti povečan nadzor; intenzivna zdravstvena nega obsega tudi posamezne diagnostične in terapevtske posege ter zdravstveno vzgojo in socioterapevtsko delo

intenzivna terapija – najzahtevnejše zdravljenje, ki življenjsko ogroženim pacientom zagotavlja podporo oslabiljeni funkciji posameznega življenjsko pomembnega organa ali organskega sistema oz. izpadlo funkcijo nadomesti; posebej usposobljeni zdravstveni strokovnjaki imajo ob pomoči ustreznih medicinskih naprav nad pacienti neprekinjen nadzor, v okviru katerega izvajajo zahteven in obsežen diagnostični in terapevtski program

interdisciplinarni tim – je tim, ki ga sestavljajo strokovnjaki različnih disciplin, kjer so področja odgovornosti jasna in opredeljena glede na posameznikov strokovni profil in izobrazbo; v tovrstnem timu strokovnjaki skupaj in v sodelovanju drug z drugim rešujejo skupni problem, toda še vedno iz določene specifične orientacije, vezane na lastno stroko; vodenje tima, avtoriteta in odgovornost so dodeljeni strokovnjaku, ki je najprimernejši za obravnavo določene klinične situacije, kar se lahko spreminja od primera do primera

intervencije – so vse aktivnosti izvajalcev zdravstvene in babetne nege (postopki in posegi), ki so potrebni za realizacijo načrta zdravstvene nege

izboljšanje sistema – rezultati ali izid kulture, procesov in struktur, ki so usmerjeni v preprečevanje sistemske pomanjkljivosti ter izboljšanje varnosti in kakovosti

izgorelost – dolgotrajno stanje skrajne psihofizične izčrpanosti; izgorelost lahko sproži prekomeren stres, vendar so vzrok zanjo osebnostne značilnosti posameznika, predvsem storilnostno pogojeno samovrednotenje; izgorelost se odraža z različnimi simptomi, med drugim kot izguba motivacije za delo, kot kronična utrujenost, ki ne mine niti po počitku, kot motnje koncentracije, odsotnost čustev, depresija; končni rezultat procesa samoizčrpanja zaradi pretirane aktivnosti je psihofizični zlom

izid za pacienta – vpliv na pacienta, ki se popolnoma ali delno pripisuje incidentu

izvajalci zdravstvene dejavnosti – so domače ali tuje pravne in fizične osebe, ki so pridobile dovoljenje ministrstva, pristojnega za zdravje, za opravljanje zdravstvene dejavnosti

izvajalec storitev ZBN – zdravstveni strokovnjak, ki dela na področju ZBN, je zaključil ustrezno formalno izobraževanje v programih ZBN in izpolnjuje druge predpisane pogoje

K

kaheksija – stanje hude splošne telesne oslabeledosti in shiranosti pri pacientu; lahko je posledica nekaterih bolezni, zastrupitve ali stradanja

kahektik – pacient s kaheksijo

kakovost – stopnja, do katere zdravstvene storitve za posameznika ali populacijo povečajo verjetnost zaželenih zdravstvenih izidov in so v skladu z najnovejšim strokovnim znanjem

kakovost v zdravstvu – lastnost zdravstvene oskrbe, s katero presojamo, ali je določena oskrba dosegla cilj ali ne, je dosledno zagotavljanje izidov zdravljenja, ki so primerljivi s standardi ali najboljšimi praksami

kakovost zdravstvene obravnave – je zdravstvena obravnava, ki posameznikom in prebivalstvu zagotovi želene izide zdravljenja v skladu z zdajšnjim strokovnim znanjem; je nenehno prizadevanje vsakogar – izvajalca zdravstvene dejavnosti, zdravstvenih delavcev in zdravstvenih sodelavcev, pacientov in njihovih svojcev, raziskovalcev, plačnikov, načrtovalcev in izobraževalcev – za spremembe, ki bodo pripeljale do boljših zdravstvenih izidov za paciente, do večje uspešnosti delovanja sistema in boljšega razvoja strokovnjakov

karenca – začasna popolna omejitev hranjenja in pitja tekočin skozi usta zaradi diagnostičnih ali terapevtskih posegov, npr. pacient po operativnem posegu na prebavilih določen čas ne sme ničesar zaužiti skozi usta

kartica zdravstvenega zavarovanja – računalniško berljiv osebni dokument za uveljavljanje pravic iz zdravstvenega zavarovanja v Republiki Sloveniji; ima jo vsak državljan, ki plačuje prispevke obveznega zdravstvenega zavarovanja

kazalnik kakovosti – je statistična ali druga merljiva enota, ki kaže na uspešnost zdravstvene obravnave, uspešnost delovanja izvajalcev zdravstvene dejavnosti in zdravstvenega sistema, je osnova za spremljanje, ocenjevanje in izboljševanje kakovosti zdravstvene obravnave; merimo število padcev pacientov na tisoč oskrbnih dni, **število razjed zaradi pritiska** na tisoč hospitaliziranih pacientov, nastalih v času hospitalizacije, število otročnic, ki ob odpustu iz porodnišnice svojega novorojenčka izključno dojijo

klinična pot – standardni načrt, zaporedje aktivnosti za izvedbo celostne, kakovostne, varne in na znanstvenih dokazih utemeljene zdravstvene obravnave pacientov z določeno boleznijo ali z načrtovanim določenim posegom, z namenom, da bi dosegli optimalni izid zdravljenja: npr. klinična pot za obravnavo pacienta z melanomom, klinična pot za obravnavo pacienta pri laserski sklerozaciji varic spodnjih okončin, klinična pot za obravnavo pacienta z rakom želodca

klinično okolje – je okolje, kjer se izvaja zdravstvena obravnava pacienta

Kodeks etike za babice Slovenije – je sprejela Zbornica – Zveza in je kodeks etičnih načel in pravil, ki so namenjena in obvezujejo vse, ki delujejo ali se izobražujejo na področju babiške nege (babištva)

Kodeks etike v zdravstveni negi in oskrbi Slovenije – je sprejela Zbornica – Zveza in je kodeks etičnih načel in pravil, ki so namenjena in obvezujejo vse, ki delujejo ali se izobražujejo na področju zdravstvene nege; predstavljajo vodilo pri oblikovanju profesionalnih etičnih in moralnih stališč ter vrednot, podlago za etično odločanje, pomoč pri argumentiranju teh odločitev ter omogočajo etično refleksijo profesionalnega dela

kohorta (COHORT) – skupina oseb s skupno statistično značilnostjo; statistični izraz za reprezentativni vzorec oseb iz populacije, ki ga raziskava nadaljnja leta spremlja, da bi opazovala javljanje, izginjanje in spreminjanje določenih pojavov v tej skupini populacije

kompetenca – predstavlja nabor znanja in veščin za ureničevanje zastavljenih ciljev in pomenijo prednosti pri izpolnjevanju poslanstva našega dela; kompetence posameznika za opravljanje določenega dela pa so: znanje, sposobnost, motivi, lastna samopodoba in vrednote; kompetence lahko razumemo kot sposobnosti in zmožnosti, ki so potrebne, da medicinske sestre uspešno in učinkovito opravijo določeno delo ali vlogo; poleg zmogljivosti, sposobnosti, spretnosti in znanja zajemajo kompetence tudi motiviranost za neko nalogo, osebni slog in psihološki odnos do samega sebe

kompetentnost – izraža dokazano sposobnost izvajalca storitev ZBN, da v poklicu ustrezno uporablja znanja, spretnosti ali usposobljenost oziroma kvalificiranost; kompetentnost obsega vsa znanja, spretnosti in sposobnosti, potrebne za izvajanje nalog v ZBN, ki si jih je izvajalec pridobil s formalnim izobraževanjem, dodatnimi znanji, specializacijo in iz dela

koncesija – uradno dovoljenje, ki ga država ali lokalna skupnost izda pravni ali fizični osebi civilnega prava za opravljanje zdravstvene dejavnosti, npr. patronažni medicinski sestre za opravljanje patronažne zdravstvene nege

koncesionar – domača ali tuja fizična ali pravna oseba, ki samostojno opravlja dejavnost in storitve ZBN na podlagi odločbe pristojnega organa

kontraindikacija – razlog za odložitev določenih zdravstvenih in negovalnih intervencij pri pacientu zaradi njegovega bolezenskega stanja in okoliščin

koordiniranje primerov – usklajevanje in/ali vodenje izvajanja aktivnosti ZBN in zdravstvene oskrbe skupin pacientov s primerljivimi diagnozami s ciljem zagotoviti najkakovostnejšo ZBN in

zdravstveno oskrbo s čim nižjimi stroški in ob sodelovanju vseh udeležencev zdravstvenega sistema

koordinator/koordinatorica primerov – usklajevalec/usklajevalka in/ali vodja izvajanja ZBN in zdravstvene oskrbe skupin pacientov s primerljivimi diagnozami; posebej usposobljena diplomirana medicinska sestra oz. diplomirani zdravstvenik, diplomirana babica oz. diplomirani babičar

kršitev – nameren odklon od delovnega postopka, standarda ali pravil

kvalifikacije – pomenijo celoto poklicne, strokovne oziroma univerzitetne izobrazbe in poklicne usposobljenosti, ki jih je oseba pridobila po programih izobraževanja in usposabljanja v državah članicah EU, na podlagi katerih je pridobila pravico do opravljanja poklica oziroma poklicne dejavnosti v posamezni državi članici EU, kot tudi morebitne poklicne izkušnje, pridobljene pri opravljanju poklica oziroma poklicne dejavnosti v EU

kultura varnosti – 1. je skupek vrednot, stališč, zaznav, usposobljenosti, vzorcev vedenja in stilov posameznikov in skupin; gre za skupno obnašanje in odnos vodstva in osebja do varnosti, varne zdravstvene obravnave, varnosti sistemov in postopkov, ki jih ima organizacija; 2. neobtožujoče okolje, kjer lahko posamezniki poročajo o napakah ali skorajšnjih napakah brez strahu pred kaznijo

L

licenca za samostojno opravljanje dela – je dovoljenje za samostojno opravljanje zdravstvene dejavnosti, ki se v dejavnosti zdravstvene in babiške nege obnavlja na vsakih sedem let na podlagi dokazil o stalnem strokovnem izpopolnjevanju; diplomirana medicinska sestra in diplomirana babica morata za podaljšanje licence v sedmih letih pridobiti 70 licenčnih točk in imeti opravljene obvezne vsebine stalnega strokovnega izpopolnjevanja

M

mediacija – posredovanje in pomoč neodvisne in nepristranske tretje osebe pri reševanju spora med dvema ali več vpletenimi stranmi z namenom poiskati zadovoljujočo in sprejemljivo rešitev za vse vpletene

medicina – v širšem pomenu je veda in delovanje, usmerjeno k preprečitvi in zdravljenju bolezni in povrnitvi zdravja ljudi, v ožjem pa povezana z dejavnostjo zdravnikov

medicinski poseg – dejanje, s katerim se poseže v pacientovo telo in se z njim odločilno vpliva na potek zdravljenja; izvede ga zdravnik ali po njegovem naročilu posebej usposobljen strokovnjak ZBN:

diagnostični poseg – poseg, s katerim zdravnik postavi ali ovrže diagnozo, npr. kolonoskopija, ekscizija melanoma, odvzem urina s katetrom;

elektivni poseg – poseg, izbran med dvema ali več možnostmi v izogib pričakovanih zapletov, npr. odstranitev znamenja na koži v predelu, kjer je stalna možnost draženja, odstranitev kile, elektivni carski rez;

kirurški/operacijski/operativni poseg – poseg, ki ga z namenom odstranitve ali rekonstrukcije obolelega organa ali dela telesa izvede zdravnik kirurg, npr. histerektomija, vstavev endoproteze kolka, rekonstrukcija dojke;

terapevtski poseg – poseg, ki se nanaša na zdravljenje, npr. katetrizacija mehurja, uvajanje kanile v veno, dajanje zdravil, terapevtska punkcija kostnega mozga

mnogorodka (multipara) – ženska, ki je rodila dvakrat ali večkrat

mobing – trpinčenje, nasilje na delovnem mestu; skupek zlonamernih ravnanj posameznika ali skupine, uperjenih proti določeni osebi, z namenom prizadeti njeno osebnost in dostojanstvo; kadar se ta ravnanja ponavljajo sistematično in trajajo dlje časa,

lahko žrtvi povzročijo duševno in fizično trpljenje ter posledično privedejo do resnih zdravstvenih in socialnih težav

mobilen pacient – pacient, ki je premičen, pomičen, gibljiv

monodisciplinarni tim – skupina strokovnjakov istega strokovnega področja

mrtvorojenček – otrok, ki takoj po rojstvu ne kaže znakov življenja (ne diha, srce ne utripa, ni prisotnosti gibov), s porodno težo 500 g in več in/ali z gestacijsko starostjo 22 tednov in več in/ali z dolžino telesa 25 cm in več

mrtvorojenost – število mrtvorojenčkov na 1000 vseh rojenih (mrtvorojenih in živorojenih) v določenem času in na določenem geografskem območju

N

načrt zdravstvene nege – individualno usmerjen načrt zdravstvene nege, ki vključuje ocenjevanje, načrtovanje, izvajanje intervencij in vrednotenje

napaka – neuspeh izvedbe načrtovanega dejanja glede na nameravano ali uporaba nepravilnega načrta

nataliteta – rodnost; število živorojenih otrok na tisoč prebivalcev v določenem času in na določenem geografskem območju

negovalna dokumentacija – zbir vseh uradno predpisanih in uradno veljavnih negovalnih dokumentov pacienta, ki potrjuje resničnost oz. obstoj zdravstveno-negovalne aktivnosti, ki jo je oz. je bil pacient deležen; obvezna osnova za izvajanje varne, učinkovite in kakovostne ZBN, osnova za raziskovalno delo v ZBN, za njen razvoj ter za pravno zaščito izvajalcev in uporabnikov ZBN; negovalno dokumentacijo sestavljajo negovalni list z načrtom ZBN, list kontinuirane ZBN ter drugi dokumenti, ki jih predpiše stroka ZBN

negovalni problem – odstopanje od normalnega ali želenega stanja ali obnašanja pacienta, ki ga ugotovi in opiše diplomirana medicinska sestra v negovalni diagnozi

neonatalno obdobje – obdobje novorojenčka: zajema čas od rojstva do dopolnjenega 27. dneva starosti

nevarnost – okoliščina, agens ali dejanje, ki lahko vodi do povečanega tveganja

neželen dogodek (glej tudi varnostni odklon in incident) – kakršenkoli nenameren, nepričakovan in nepredviden dogodek, ki bi lahko škodoval pacientu ob/pri zdravstveni obravnavi in ki ne nastane zaradi narave bolezni same; vsak neželen dogodek zahteva takojšnjo analizo in ukrepanje, da bi preprečili resnejše posledice za pacienta; med neželene dogodke sodijo npr. padec pacienta, razjeda zaradi pritiska, napaka pri aplikaciji ali pripravi zdravil, napaka pri izvajanju postopkov v ZBN

nedonošenček – prezgodaj rojen novorojenček, ki se rodi pred dopolnjenim 37. tednom gestacijske starosti ne glede na to, koliko tehta

negovalna diagnoza – je klinična presoja o človekovih odzivih na zdravstveno stanje/življenjske procese ali o dovzetnosti posameznika, družine, skupine ali lokalne skupnosti za te odzive

novorojenček – otrok v prvih štirih tednih po rojstvu

nujna medicinska pomoč – nujni medicinski ukrepi, ki jih izvajajo oz. izvedejo zdravstveni strokovnjaki za pacienta, ki je zaradi bolezni ali poškodbe neposredno življenjsko ogrožen oz. pri katerem bi glede na bolezenske znake lahko v zelo kratkem času prišlo do življenjske ogroženosti

O

obvladovanje tveganj – proces, kako v organizaciji razumeti, oceniti in ukrepati proti tveganjem, ki smo jim izpostavljeni in na ta način povečati možnost uspeha ali zmanjšanja verjetnosti neuspeha; cilj organizacije je sistemski pristop k obvladovanju tveganj; pristop pri obvladovanju tveganj mora biti sistematičen, aktivnosti za zmanjšanje tveganja morajo biti usklajene v celotni organizaciji, kar privede do celovitega obvladovanja tveganj

ocena tveganj – ocenjevanje verjetnosti, da do nekega dogodka ali okoliščine pride in ocena posledice, če do tega dogodka oziroma okoliščine pride; stopnja tveganja je zmnožek verjetnosti in posledice

Obzornik zdravstvene nege – strokovna revija Zbornice – Zveze; v njej so objavljeni znanstveni ter strokovni članki, recenzije, poročila, novosti, pobude in izkušnje s strokovnih področij ZBN in z različnih interdisciplinarnih področij; izhaja štirikrat letno; prvič je izšla leta 1967

oddelek – del zdravstvene ali socialnovarstvene ustanove za opravljanje zdravstvene dejavnosti:

bolniški oddelek – temeljna organizacijska enota bolnišnice; prostorsko, funkcionalno in kadrovsko zaključena enota za izvajanje zdravstvene oskrbe, npr. internistični oddelek, kirurški oddelek, ginekološki oddelek;

dnevni oddelek – enota zdravstvene ustanove – bolnišnice ali klinike za zdravstveno oskrbo pacientov, ki traja manj kot 24 ur in ne preko noči; oddelek je fizično ločen od ostalih delov ustanove; pacienti na dnevnem oddelku običajno niso v stiku z drugimi pacienti, ki se zdravijo v bolnišnici, npr. dnevni oddelek Splošne bolnišnice Jesenice, dnevna bolnišnica Slovenj Gradec, perinatalni dnevni center Ljubljana;

klinični oddelek – temeljna organizacijska enota univerzitetne bolnišnice, kjer se poleg najzahtevnejše zdravstvene oskrbe izvajata tudi izobraževanje zdravstvenih strokovnjakov in

znanstvenoraziskovalno delo za potrebe zdravstva, npr. klinični oddelek za endokrinologijo, klinični oddelek za nevrokirurgijo, klinični oddelek za nefrologijo;

negovalni oddelek – enota bolnišnice za podaljšano bolnišnično oskrbo, namenjena pacientom, ki ne potrebujejo več akutne zdravstvene obravnave in se še ne morejo vrniti v domače okolje ali institucionalno okolje, npr. v dom starostnikov; ključni kriteriji za sprejem pacienta na negovalni oddelek so njegove potrebe po zdravstveni negi, rehabilitaciji, zdravstveni vzgoji in njegov nerešeni socialni problem: negovalni oddelek Bolnišnice Sežana, negovalni oddelek (negovalna bolnišnica) UKC Ljubljana, negovalni oddelek Klinike Golnik;

oddelek pod posebnim nadzorom – oddelek psihiatrične bolnišnice za intenzivno zdravljenje pacientov, ki se jim zaradi zdravstvenih razlogov in ogrožanja svojega življenja ali zdravja, ali življenja in zdravja drugih, ali povzročanja hude premoženjske škode sebi ali drugim lahko omeji gibanje;

varovani oddelek – organizacijska enota socialnovarstvenega zavoda, kjer so pacienti zaradi svojih potreb deležni neprekinjene osebne zaščite in varstva ter zavoda ne morejo zapustiti po lastni volji, npr. oddelek za paciente z demenco v domu starejših

odgovoren – pristojen ali pooblaščen za izvajanje ali izvedbo dolžnosti/naloge

odgovorni nosilec storitev ZBN – izvajalec storitev ZBN, ki lahko samostojno opravlja storitev ZBNO in ima najmanj pet (5) let delovnih izkušenj na ožjem strokovnem področju, na katerem dela

odpornost – stopnja, do katere sistem nenehoma preprečuje, odkriva, blaži ali izboljšuje nevarnosti in incidente

okoliščina – katerikoli dejavnik, ki je povezan z dogodkom ali nanj vpliva, lahko je agens ali oseba(e)

operacijska medicinska sestra, operacijski diplomirani zdravstvenik – strokovnjakinja v operacijski zdravstveni negi, usposobljena za delo na enem ali več področjih operativne dejavnosti in za sodelovanje v multidisciplinarnem timu

organizacijski izid – vpliv na organizacijo, ki se popolnoma ali delno pripisuje incidentu

oseba s posebnimi potrebami – oseba, ki zaradi odstopanja od pričakovanih duševnih, telesnih, vedenjskih in socialnih značilnosti in zmožnosti potrebuje posebno in dodatno pozornost ter skrb, npr. oseba z duševno motnjo, slepa, slabovidna, gluha ali naglušna oseba, oseba z govorno jezikovno motnjo, gibalno ovirana oseba

otročnica – ženska v obdobju do 42. dneva po porodu

otrok – oseba, ki še ni dopolnila 18 let, razen če je že prej pridobila popolno poslovno sposobnost

otrok s posebnimi potrebami – otrok, ki zaradi težav v duševnem, fizičnem, čustvenem in socialnem razvoju potrebuje posebno obravnavo in dodatno strokovno pomoč; otroci s posebnimi potrebami so: otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni, gluhi in naglušni, otroci z govorno jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja ter otroci z motnjami vedenja in osebnosti

ožji družinski člani – najožji člani pacientove družine: starši, zakonec, zunajzakonski partner, otroci, stari starši, vnuki, bratje in sestre, posvojitelj, posvojenci, partner iz istospolne skupnosti

P

pacient/pacientka – bolna ali zdrava oseba, deležna zdravstvenega varstva ali zdravstvene oskrbe

pacientova najbližja oseba – polnoletni posameznik, ki ga določi pacient, da v njegovem imenu odloča o načrtu zdravljenja, ko sam o tem ne more odločati; če pacient svoje najbližje osebe ne določi, je njegova najbližja oseba po izključujočem vrstnem redu zakonec, zunajzakonski partner ali partner iz registrirane istospolne

partnerske skupnosti, polnoletni otrok oz. polnoletni posvojenec, eden od staršev oz. eden od posvojiteljev, polnoletni brat ali sestra, eden od starih staršev, polnoletni vnuk

pacientova privolitev v zdravstveno oskrbo – temeljna pacientova pravica; zavestna in nedvoumna pacientova privolitev v predlagano zdravstveno oskrbo, vendar šele po tem, ko je o oskrbi pridobil popolne podatke in ko je bil seznanjen tudi z njenimi morebitnimi posledicami ter z drugimi možnostmi izbire oskrbe; pacient lahko da privolitev ustno ali pa s svojim dejanjem oz. ravnanjem, iz katerega je mogoče zanesljivo sklepati, da pomeni privolitev (informirano soglasje); kadar tako določa Zakon o pacientovih pravicah, mora privolitev podati pisno, na predpisanem privolitvenem obrazcu (glej tudi pacientova zavrnitev zdravstvene oskrbe)

pacientova zavrnitev zdravstvene oskrbe – temeljna pacientova pravica; zavestna in nedvoumna pacientova zavrnitev predlagane zdravstvene oskrbe, šele potem ko je o oskrbi pridobil popolne podatke in bil seznanjen z njenimi morebitnimi posledicami ter z drugimi možnostmi izbire oskrbe; pacient lahko zdravstveno oskrbo zavrne le pisno na predpisanem obrazcu (glej tudi privolitev pacienta v zdravstveno oskrbo)

patronažna dejavnost – oblika zdravstvenega varstva, ki opravlja aktivno zdravstveno in socialno varovanje posameznika, družine in skupnosti; ti so zaradi bioloških lastnosti, določenih obolenj ali nevajenosti na novo okolje občutljivi za škodljive vplive iz okolja; področja dela v patronažnem varstvu so: zdravstveno-socialna obravnava, zdravstvena nega otročnice, novorojenčka in dojenčka na domu in zdravstvena nega pacienta na domu ter ostala področja delovanja

perinatalno obdobje – obporodno obdobje: zajema čas zadnjih treh mesecev nosečnosti, rojstvo in prvih sedem dni otrokovega življenja

poklicna skrivnost – vsi podatki o pacientu, zlasti informacije o njegovem zdravstvenem stanju ter o njegovih osebnih, družinskih in socialnih razmerah, ki jih strokovnjaki ZBN in njihovi sodelavci izvedo pri opravljanju svojega dela in so jih dolžni zadržati zase

plod (fetus) – razvijajoče se človeško bitje v maternici od 9. tedna do rojstva

podaljšana bolnišnična oskrba – bolnišnična oskrba, namenjena pacientom, ki po zaključeni medicinski obravnavi še vedno potrebujejo pomoč in določene zdravstvene storitve različnih zdravstvenih strokovnjakov, ker bi sicer prezgodnji odpust lahko povzročil pomembno poslabšanje njihove bolezni oz. njihovega zdravstvenega stanja

Poklicne kompetence in aktivnosti izvajalcev v dejavnosti zdravstvene nege – je dokument, ki ga je sprejela Zbornica – Zveza in določa kompetence in poklicne aktivnosti izvajalcev zdravstvene nege

pooblaščenec – oseba, ki jo pacient pisno pooblasti, da ga zastopa v času trajanja zdravstvene oskrbe, ko se ni zmožen zastopati sam

porod (partus) – izločitev ploda, plodovih ovojev in posteljice iz maternice:

fiziološki naravni porod; izločitev ploda, plodovih ovojev in posteljice iz maternice skozi nožnico;

carski rez (sectio Caesarea) izločitev ploda, plodovih ovojev in posteljice iz maternice s kirurškim posegom

porodnica – ženska, ki poraja; ženska v obdobju od začetka poroda do štiri ure po porodu

porodnišnica – zdravstvena ustanova za zdravstveno oskrbo nosečnic, porodnic, otročnic in novorojenčkov

porodni termin – predvideni datum poroda; pri izračunu termina upoštevamo prvi dan zadnje menstruacije, ki mu dodamo sedem dni in odštejemo tri mesece; drugi način določitve termina poroda je ultrazvočni pregled

posebni varovalni ukrep – varnostni ukrep; prisilna časovna in prostorska omejitev gibanja pacientu v primeru, ko z drugimi, blažjimi ukrepi ni možno obvladati ali odpraviti njegovega nevarnega

vedenja, s katerim ogroža lastno varnost, varnost zdravstvene-
ga osebja ter varnost drugih ljudi in s katerim lahko povzroči tudi
materialno škodo; posebni varovalni ukrep pisno odredi zdravnik
z vnaprejšnjim soglasjem pacienta, njegovih svojcev oz. katerega
drugega njegovega zakonitega zastopnika; ukrep mora biti pisno
dokumentiran; zdravstveni delavci pacienta nadzirajo ves čas
trajanja posebnih varovalnih ukrepov, npr. v času uporabe pos-
teljne ograjice, varnostnih pasov ali zdravil

posteljna enota – najožje pacientovo okolje, ki zajema ležišče,
nadposteljno mizico, obposteljno omarico, obposteljno osvetlitev,
klicno napravo

praksa – delo v organiziranem delovnem procesu zaradi usposa-
bljanja za samostojno opravljanje poklica

predaja pacienta – ustni in pisni prenos ključnih informacij o pa-
cientu med strokovnjaki ZBN ob menjavi članov negovalnega
tima, pri premeščanju pacienta od enega izvajalca zdravstvenih
storitev k drugemu znotraj zdravstvene ustanove, kjer je pacient
obravnavan, oz. med dvema zdravstvenima ustanovama, kadar
je pacient iz ene ustanove premeščen v drugo

prenošenček – novorojenček, ki je nošen več kot 42 tednov

presejanje – organizirano iskanje predstopenj ali začetkov bole-
zni med na videz zdravimi ljudmi s preprostimi preiskavami, npr.
organizirani programi DORA, SVIT in ZORA

prisega Angele Boškin – javno dana obljuba diplomantov študij-
skega programa prve stopnje študijskega programa zdravstvene
nege, da bodo ravnali po načelih, navedenih v izjavi; vsebuje de-
vet načel; prisega je poimenovana po pionirki zdravstvene nege v
Sloveniji skrbstveni sestri Angeli Boškin

priznavanje kvalifikacij – sistem, ki omogoča državljanom pri-
znavanje kvalifikacij za opravljanje reguliranih poklicev v državah,
ki medsebojno priznavajo te pravice

proces zdravstvene nege (PZN) – metoda dela, ki s svojimi lastnostmi in načeli zahteva sodoben način delovanja; PZN temelji na celovitem ugotavljanju potreb posameznika, družine ali skupine; PZN se začne ob prvem stiku medicinske sestre in pacienta, ob tem medicinska sestra začne ugotavljati, kakšne so pacientove težave ter kakšen je njegov odnos do zdravja;

proces zdravstvene nege, katerega izvajalci so člani negovalnega tima, predstavlja osnovo za zagotavljanje konsistentne, kakovostne in kontinuirane zdravstvene nege, hkrati pa predstavlja tudi osnovo za poklicno odgovornost; proces zdravstvene nege najpogosteje temelji na šestih fazah:

- ocenjevanje, izbira ciljev in strukturiranje podatkov glede na model in teorijo;
- določanje negovalnih diagnoz oziroma določanje negovalnih problemov na osnovi zbranih podatkov ocenjevalne faze procesa;
- določanje ciljev zdravstvene nege oziroma določanje ciljev negovalnega procesa;
- načrtovanje intervencij zdravstvene nege oziroma oblikovanje intervencij za reševanje negovalnih problemov (način reševanja negovalnih problemov);
- izvajanje intervencij zdravstvene nege oziroma izvajanje negovalnega načrta in beleženje izvedenih aktivnosti;
- vrednotenje zdravstvene nege oziroma ocenjevanje uspešnosti izvedenega cikla procesa zdravstvene nege

promocija zdravja – širjenje na znanosti temelječih dejstev in priporočil SZO za izboljšanje življenjskih pogojev posameznika ali skupin prebivalstva z namenom, da bi dosegli, ohranili, krepili ali izboljšali njegovo oz. njihovo zdravje; oblikovanje in spreminjanje miselnosti, stališč, navad in vedenja posameznika ali skupin prebivalstva z namenom, da bi v zdravju naklonjenemu okolju ob podpori političnih, ekonomskih in drugih družbenih struktur imeli dovolj volje, moči in vzdržljivosti ter da bi premogli spretnosti in veščine za obvladovanje dejavnikov, ki škodljivo vplivajo na človekovo zdravje

protokol – dogovorjena, uradno zapisana navodila za izvajanje aktivnosti ZBN, npr. protokol obvladovanja agresivnega pacienta, protokol izvajanja predoperativne nege, protokol psihosocialne pomoči ženski, ki preživlja nasilje

prvorodnica (primipara) – ženska, ki je rodila prvič

R

Register izvajalcev v dejavnosti zdravstvene ali babiške nege (v nadaljnjem besedilu register) – je register, ki ga na podlagi podeljenega javnega pooblastila vodi Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije; v registru so vpisani izvajalci zdravstvene in babiške nege, ki zdravstveno ali babiško nego izvajajo v Republiki Sloveniji

reguliran poklic – poklicna dejavnost ali skupina poklicnih dejavnosti, ki so opredeljene s pravnim redom EU

rojstvo – izločitev plodu iz materinega telesa (glej živorojeni, mrtvororojeni)

Razširjeni strokovni kolegij za zdravstveno in babiško nego – posvetovalni strokovni organ pristojnega ministrstva

S

signifikantnost – statistični izraz za verjetnost, značilnost, da je kaj posledica vpliva proučevanega dejavnika in ne slučaja (signifikanten ali statistično značilen ali pomemben)

sistemska pomanjkljivost – slabost, okvara, disfunkcija delovnih metod organizacije, procesov ali infrastrukture

smrt – trajno prenehanje vseh življenjskih funkcij človeka, kadar koli po tem, ko je bil rojen

specialna znanja – specialno znanje je strokovna usposobljenost za delo na ožjem strokovnem področju v zdravstveni in babiški negi; je tisto znanje, ki ni sestavni del srednješolskega, dodiplomskega izobraževanja oziroma drugega formalnega izobraževanja izvajalcev, ki ga posameznik pridobi na delovnem mestu, preden ga začne uporabljati ali izvajati v praksi; specialno znanje zahteva definiran sklop določenih specialnih teoretičnih ali praktičnih znanj, veščin in spretnosti, ki jih mora osvojiti posameznik za delo na določenem delovnem mestu

splav (abortus) – prekinitev nosečnosti:

legalen splav – dovoljena umetna prekinitev nosečnosti v skladu z veljavnimi zakonskimi določili na zahtevo ženske do 10. tedna nosečnosti brez omejitev in/ali po 10. tednu nosečnosti z dovoljenjem zdravstvene komisije za umetno prekinitev nosečnosti zaradi ugotovljenih nepravilnosti ploda oz. kadar je ogroženo zdravje in življenje nosečnice;

nelegalen splav – nedovoljena umetna prekinitev nosečnosti, ki jo v nasprotju z veljavnimi zakonskimi predpisi izzove ženska sama ali s pomočjo druge osebe;

spontani splav – neizzvana, naravna, samodejna prekinitev nosečnosti pred 20. tednom nosečnosti in pri teži ploda 500 gramov ali manj; prekinitev nosečnosti nastane brez sodelovanja nosečnice ali druge osebe, proti njeni volji in nenamerno, lahko zaradi bolezenskih sprememb oz. motenj pri nosečnici ali pri plodu

standard ZBN – s strani ustreznega pooblaščenega organa (Strokovni svet ZBN določenega zdravstvenega zavoda, Zbornica – Zveza, Ministrstvo za zdravje) in s konsenzom izvajalcev ZBN predpisan dokument, ki natančno določa izvajanje aktivnosti ZBN in vodi v pričakovane optimalne rezultate; je merljiv in primerljiv kazalnik kakovosti ZBN, npr. standard obravnave pacienta s poškodbo zaradi pritiska, standard zdravstvene nege ustne votline nezvestnega pacienta, standard higienske priprave porodnice na porod

stopnja škode – resnost in trajanje škode ter njen vpliv na zdravljenje, ki nastane zaradi incidenta

strokovna napaka – ravnanje, ki odstopa od veljavnih meril strokovnih poklicnih standardov zaradi njihovega nepoznavanja ali odsotnosti potrebne skrbnosti in pazljivosti pri delu, katerih posledica je (lahko) poslabšanje zdravja ali smrt pacienta

strokovne smernice – sistematično oblikovana priporočila o ustreznih zdravstvenih obravnavah pacientov z določenimi boleznimi, ki teoretično in izkustveno vodijo k želenim izidom

strokovno izpopolnjevanje – je stalno, neprekinjeno in sistematično pridobivanje, razširjanje in poglobljanje teoretičnih in praktičnih znanj zdravstvenega delavca, potrebnih za uspešno opravljanje poklicnih dejavnosti (kompetence) in nalog, glede na vrsto dela, ki ga opravlja; za strokovno izpopolnjevanje se šteje praktično delo na drugem delovnem mestu v zdravstvenem zavodu ali pri drugih pravnih in fizičnih osebah, ki opravljajo zdravstveno dejavnost, udeležba na strokovnem srečanju, objava strokovnega članka v strokovni literaturi doma ali v tujini (npr. v reviji, zborniku, knjigi ali monografiji) in recenzije strokovnih in znanstvenoraziskovalnih publikacij (slovenskih in tujih) in izpopolnjevanje pri delodajalcu

SVIT – državni, organizirani program presejanja za zgodnje odkrivanje predrakavih sprememb in raka na debelem črevesu in daniki; moški in ženske, stari nad 50 let, so vabljeni, da opravijo test na prikrito krvavitev v blatu

škoda – motnje v strukturi ali funkciji telesa in/ali kvaren učinek, ki nastane zaradi tega

T

tehnik zdravstvene nege/tehnica zdravstvene nege – je sodelavec v timu zdravstvene nege in zdravstvenem timu; ima pridobljeno srednjo strokovno izobrazbo s področja zdravstvene nege, opravljeno pripravništvo in strokovni izpit s področja zdravstvene dejavnosti; glede na njegove poklicne kompetence lahko del aktivnosti zdravstvene nege in diagnostično-terapevtskega programa izvaja samostojno, del kot soizvajalec v timu zdravstvene nege, ki ga vodi diplomirana medicinska sestra; tehnik zdravstvene nege svoje delo v neposredni in posredni zdravstveni negi načrtuje, spremlja, vrednoti, dokumentira in o njem poroča; za samostojno delo mora biti vpisan v register pri Zbornici – Zvezi

teorija – skupek logično urejenih spoznanj, načel, ki določa zakonitosti kake dejavnosti

tim – organizirana skupina ljudi, ki opravlja skupno delo in v kateri vsi odgovorno prispevajo svoj delež za doseg skupnega cilja; monodisciplinarni tim je skupina strokovnjakov z istega strokovnega področja, multidisciplinarni tim pa je skupina strokovnjakov z različnih strokovnih področij; v zdravstvu delujejo naslednji strokovni timi:

babiški tim – monodisciplinarna skupina strokovnjakov s področja babištvaja; sestavljajo ga diplomirana babica/diplomirani babičar, višja medicinska sestra s specializacijo ginekološko-porodniške zdravstvene nege in srednja medicinska sestra babica;

tim zdravstvene nege – monodisciplinarna skupina strokovnjakov, ki imajo različne stopnje izobrazbe s področja zdravstvene nege; vodja tima zdravstvene nege je oseba z ustrežno izobrazbo in ustreznimi izkušnjami s področja zdravstvene nege ter s sposobnostmi vodenja;

zdravstveni tim – multidisciplinarna skupina strokovnjakov s področja zdravstvene dejavnosti, v kateri vsak izmed njih pripomore k uresničitvi skupnega cilja; v zdravstvenem timu sodelujejo strokovnjaki s področij medicine, ZBN, fizioterapije, logoterapije idr.

U

ukrep za izboljšanje – sprememba okoliščin za izboljšanje ali kompenzacijo škode po incidentu

ukrep za zmanjšanje škode – ukrepi za zmanjševanje škode, ravnanje s škodo, nadzorovanje katerekoli škode v prihodnosti ali ukrepi za zmanjševanje, nadzorovanje in ravnanje z možnostmi za nastanek škode, povezane z incidentom

umrljivost (mortaliteta) – število umrlih na 1000 prebivalcev v določenem času in na določenem geografskem območju:

fetalna umrljivost – število splavljenih in mrtvorojenih otrok na 1000 rojstev v določenem času in na določenem geografskem območju;

neonatalna umrljivost – število umrlih novorojenčkov, starih do 28 dni na 1000 rojstev v določenem času in na določenem geografskem območju;

perinatalna umrljivost – število mrtvorojenčkov in umrlih dojenčkov do starosti 7 dni na 1000 rojstev v določenem času in na določenem geografskem območju;

maternalna umrljivost – umrljivost nosečnic, porodnic in otročnic zaradi bolezni in zapletov, povezanih z nosečnostjo ali s porodom, na 100.000 živorojenih otrok v 356 dneh po porodu

Utrip – glasilo Zbornice – Zveze, v katerem so objavljeni prispevki in poročila o delu Zbornice – Zveze, programi izobraževanj in strokovnih srečanj ter aktualna dogajanja v stroki ZBN doma in v svetu; prvič je glasilo izšlo leta 1992

V

varnost – stanje, v katerem je bilo tveganje znižano na sprejemljivo minimalno raven

varnost pacientov – je odsotnost za pacienta nepotrebne škode ali potencialne škode v zvezi z zdravstveno obravnavo; pomeni izogibanje, preprečevanje ali omilitev škodljivih izidov ali poškodb, izvirajočih iz procesov zdravstvene obravnave

varnostni odklon pri pacientu (glej tudi neželen dogodek in incident) – nenameren ali nepričakovan dogodek ali okoliščina, ki bi za posledico lahko imel ali ima nepotrebno škodo za pacienta

vnaprej izražena pacientova volja – temeljna pacientova pravica; zdajšnja zavestna pacientova privolitev v morebitni medicinski poseg oz. v zdravstveno oskrbo v prihodnosti ali zdajšnja zavestna pacientova zavrnitev morebitnega posega oz. zdravstvene oskrbe v prihodnosti, če takrat sam ne bo sposoben zavestno dati pravno veljavne privolitve oz. zavrnitve; pacient svojo vnaprej izraženo voljo izrazi pisno na predpisanem obrazcu pri izbranem osebem zdravniku ali pri zastopniku pacientovih pravic

vrednotenje ZBN – neprekinjeno ocenjevanje pacientovega napredka in preverjanje dosežkov ZBN glede na postavljene cilje; vrednotenje je povezujoči del celotnega procesa in je nujno od prvega srečanja s pacientom do odpusta pacienta iz zdravstvene oskrbe

vzgoja za zdravje – pomemben sestavni del promocije zdravja; namenjena je posamezniku ali skupinam prebivalstva in temelji na oblikovanju oz. spreminjanju njihovih stališč, vrednot in prepričanj o zdravju z namenom, da bi zdravje dosegli in ohranili; poleg zdravstvenih strokovnjakov pri vzgoji za zdravje sodelujejo tudi drugi, npr. starši, učitelji, različna društva

Z

zagovorništvo – pomoč strokovnjakov ZBN pacientu pri varovanju in uveljavljanju

zakoniti zastopnik – oseba, ki je kot taka določena z zakonom (na primer starš otroku) ali ki je določena z aktom pristojnega organa na podlagi zakona (na primer bližnji sorodnik v primeru smrti otrokovih staršev)

zahiranček – novorojenček, ki je premajhen ali prelahek za svojo gestacijsko starost zaradi zastoja ali upočasnitve rasti kot posledice različnih vzrokov

zarodek (embrio) – razvijajoče se človeško bitje v maternici ali zunaj nje od oblikovanja celic v blastocisti do 12. tedna nosečnosti; glede na to, da do ovulacije pride približno na sredini menstrualnega ciklusa, je v 12. tednu nosečnosti zarodek dejansko star šele 9 tednov

Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije – je strokovna organizacija izvajalcev v dejavnosti zdravstvene in babiške nege v Republiki Sloveniji in nosilec javnega pooblastila; skrajšano ime je Zbornica – Zveza

Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije skrbi za razvoj in delovanje stroke ter ščiti in zastopa poklicne interese svojih članov: podeljuje, podaljšuje in odvzema licence za opravljanje dejavnosti ZBN; izvaja strokovni nadzor s svetovanjem; vodi register izvajalcev ZBN; oblikuje in dopolnjuje Kodeks etike medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov Slovenije ter Kodeks etike za babice Slovenije; načrtuje, spremlja in nadzoruje pripravištvu, specializacije in druge oblike podiplomskega izobraževanja svojih članov; sodeluje pri pripravi zakonov, planskih dokumentov in drugih predpisov za področje ZBN, zdravstvenega varstva, zdravstvene dejavnosti ter za druga interesna področja in se povezuje z mednarodnimi institucijami: z Mednarodnim svetom medicinskih sester (ICN), Mednarodno konfederacijo babic (ICM), Evropsko federacijo združenj medicinskih sester (EFN), Evropsko babiško zvezo (EMA) in drugimi institucijami; v okviru Zbornice delujejo različne strokovne sekcije:

strokovna sekcija – organizacijska enota Zbornice zdravstvene in babiške nege Slovenije, v okviru katere člani

proučujejo ožje strokovno področje ZBN, organizirajo strokovna izpopolnjevanja, oblikujejo strokovna priporočila in smernice ter obravnavajo strokovna in družbena vprašanja, ki so pomembna za razvoj določenega strokovnega področja: Sekcija medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov v patронаžni dejavnosti, Sekcija medicinskih sester in babic, Sekcija medicinskih sester v enterostomalni terapiji ...

Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije – združenje strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije:

strokovno društvo medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov (SDMSBZT) – samostojno strokovno, nestrankarsko in nepridobitno združenje izvajalcev ZBN, ki deluje v določeni regiji: npr. DMSBZT Gorenjske, SDMSBZT Pomurja, Strokovno DMSBZT Koroške ... strokovno društvo uresničuje interese svojih članov in skrbi za njihov osebni in strokovni razvoj ter za njihovo zdravje in dobro počutje; znotraj strokovnega društva delujejo različni krožki, aktivni, sekcije, dejavnosti in kotečki, npr. sekcija za pohodništvo, likovni krožek, aktiv upokojenk idr.

zdravstvena dejavnost – vse aktivnosti za varovanje zdravja, preprečevanje, odkrivanje in zdravljenje bolezni, ki jih v okviru organiziranega sistema verificiranih zdravstvenih ustanov ali pri zasebnikih s koncesijo na primarni, sekundarni in terciarni ravni v skladu z medicinsko doktrino izvajajo zdravstveni strokovnjaki in njihovi sodelavci:

lekarniška dejavnost – del zdravstvene dejavnosti, ki zagotavlja preskrbo prebivalstva ter zdravstvenih zavodov in drugih organizacij z zdravili;

primarna zdravstvena dejavnost – osnovna zdravstvena dejavnost, ki jo za posameznika, družino ali skupnost izvajajo zdravstveni domovi, zdravstvene postaje in zasebni zdravstveni delavci s koncesijo;

sekundarna zdravstvena dejavnost – specialistična ambulantna in splošna ter specialistična bolnišnična zdravstvena dejavnost;

terciarna zdravstvena dejavnost – specialistična zdravstvena dejavnost kliničnih oddelkov zdravstvenih zavodov, klinik, inštitutov in kliničnih inštitutov;

zdraviliška zdravstvena dejavnost – dejavnost, ki obsega preventivno zdravstveno varstvo, specialistično ambulantno obravnavo ter rehabilitacijo po zdravljenju v bolnišnici s uporabo naravnih zdravilnih sredstev

zdravje – stanje popolne telesne, duševne in socialne blaginje ter ni le odsotnost bolezni ali invalidnosti

zdravstvena nega – dejavnost v sistemu zdravstvenega varstva, ki obsega samostojno, soodvisno in sodelujočo obravnavo v sodelovanju posameznikov vseh starosti, družin, skupin in skupnosti, bolnih in zdravih ljudi v vseh okoljih; vključuje promocijo zdravja, preprečevanje bolezni ter skrb za bolne, invalidne in umirajoče ljudi; glavne naloge zdravstvene nege so tudi zagovorništvo, promoviranje varnega okolja, raziskovanje, sodelovanje pri oblikovanju zdravstvene politike ter managementa zdravstvenih sistemov in izobraževanje

zdravstveni delavci – so osebe, ki so določene v seznamu poklicev zdravstvenih delavcev in opravljajo zdravstvene storitve

zdravstvena obravnava – predstavlja skupno prizadevanje strokovnjakov različnih zdravstvenih poklicev v korist pacienta

zdravstvena oskrba – so medicinski in drugi posegi za preprečevanje bolezni in krepitev zdravja, diagnostiko, terapijo, rehabilitacijo in zdravstveno nego ter druge storitve oz. postopki, ki jih izvajalci zdravstvenih storitev opravijo pri obravnavi pacienta

zdravstveni problem – odstopanje od zdravja pacienta, ki ga ugotovi zdravnik in opiše z medicinsko diagnozo

zdravstvena vzgoja – pomemben sestavni del promocije zdravja; metoda za načrtno pridobivanje znanja, sposobnosti in veščin, s katerimi posameznik ali ciljna skupina prebivalstva lahko doseže, obvaruje in izboljša svoje zdravje ali obvladuje svojo bolezen; zdravstveno vzgojo izvajajo zdravstveni strokovnjaki na primarni, sekundarni in terciarni ravni zdravstvenega varstva,

npr. zdravstveno vzgojo nosečnic, zdravstveno vzgojo mladostnikov, zdravstveno vzgojo pacientov s sladkorno boleznijo

zdravstvena storitev – storitev, ki jo v okviru zdravstvene dejavnosti za pacienta opravi zdravstveni strokovnjak: bris materničnega vratu, zdravstvenovzgojno svetovanje za preprečevanje srčno-žilnih bolezni, izdaja zdravil

zdravstveni strokovnjak/zdravstvena strokovnjakinja – oseba z ustrežno strokovno izobrazbo, usposobljena za delo v zdravstvu, npr. zdravnik/zdravnica, fizioterapevt/fizioterapevtka, diplomirana medicinska sestra/diplomirani zdravstvenik, diplomirana babica/diplomirani babičar idr.

ZORA (Zgodnje Odkrivanje predRAkavih sprememb materničnega vratu) – državni, organizirani populacijski presejalni program, namenjen zgodnjemu odkrivanju predrakavih sprememb in raka materničnega vratu; ženske, stare med 20 in 65 let, so vabljeni na ginekološki pregled z brisom materničnega vratu

Ž

življenjska aktivnost – je formiran nabor osnovnih življenjskih potreb, v katerih je zajeta človekova celovitost; Virginia Henderson je definirala 14 življenjskih aktivnosti: dihanje, prehranjevanje in pitje, odvajanje in izločanje, gibanje in ustrezna lega, spanje in počitek, oblačenje, vzdrževanje normalne telesne temperature, čistoča in nega telesa, izogibanje nevarnostim v okolju, odnosi z ljudmi in izražanje čustev, izražanje verskih čustev, koristno delo, razvedrilo in rekreacija, učenje in pridobivanje znanja o razvoju in zdravju

življenjski slog – način življenja, življenjski vzorec posameznika oz. določene skupine prebivalstva:

nezdrav življenjski slog – za zdravje posameznika ali skupine škodljiv življenjski vzorec, npr. neredna telesna aktivnost

ali popolna telesna neaktivnost, zloraba psihoaktivnih snovi, tvegano spolno vedenje;

zdrav življenjski slog – za posameznika ali skupino pozitiven življenjski vzorec, ki ugodno vpliva na zdravje, npr. redna telesna aktivnost, zdrava prehrana, obvladovanje stresa

živorojenček – otrok, ki takoj po rojstvu kaže znake življenja (dihanje, srčni utrip, mišični tonus), čeprav le za krajši čas; čas trajanja nosečnosti ni pomemben

W

WCET (World Council of Enterostomal Therapists) – Svetovno združenje enterostomalnih terapevtov

